

*Interview
Интервю*

ПРИЗНАНИЕ ЗА ЕДНА ЧУДЕСНА НАУЧНА ДИСЦИПЛИНА

Васил Симеонов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Познавам професор Верена Винивартер от повече от 30 години. Разбира се, по време на първата ни среща не бяхме професори и светът изглеждаше по съвсем различен начин. Тя току-що бе завършила елитната химическа гимназия на Розенщайнгасе в австрийската столица Виена, а аз бях за пореден път по съвместен проект в Института по аналитична химия на Техническия университет във Виена. Заедно събирахме проби от пробовземателните съдове за дъждовна вода в няколко австрийски провинции като етап от голям проект за оценка на качеството на дъждовни води в Австрия. Темата за околната среда и нейното обществено отражение бе съвсем гореща, аз бях вече „навътре“ в нея, но останах изумен от осведомеността, активността и уменията на 19-годишната абсолвентка на един химически техникум, както наричах за себе си въпросната виенска гимназия.

Минаха много години от първите „експедиции“ из Долна Австрия, езерото Нойзийдлер в провинция Бургенланд и околностите на Виена. Поддържах постоянна връзка с Верена Винивартер (която тогава носеше моминската си фамилия Казенски) и нейното семейство. Междувременно тя избра съвършено различен на пръв поглед кариерен път – завърши история и публицистика във Виенския университет, направи докторат по история на Австро-Унгария по времето на Мария-Тереза, омъжи се за колега от Техническия университет, роди две деца и дълго време бе на своеобразна „свободна практика“ – работеше по договорни проекти с Министерството на образованието и науката и на околната среда. Тъкмо в този турбулентен период на дейността си тя се посвети на една нова научна дисциплина, която набра скорост изключително бързо – история на околната среда (Umweltgeschichte на немски или Environmental history на английски език).

Днес Верена Винивартер има зад гърба си осемгодишен период на първия в Австрия професор по история на околната среда в Университет Алпен-Адрия (съвместна институция за Виена, Грац и Клагенфурт). Тя е за втори мандат декан на Факултета по интердисциплинарни изследвания, автор е на много научни публикации и книги, за които си заслужава да се разкаже специално. Но най-важното събитие, което се случи с моята дългогодишна приятелка, бе обявяването ѝ за учен на годината (2013 г), като номинирането бе през 2014 г. За пръв път в историята на това почетно звание то бе присъдено на жена, и то от сферата на хуманитарните науки. Цялата минала година протече под знака на медийни и телевизионни интервюта, разговори, лекции, пътувания из страната и чужбина.

Опитах се и аз да интервюирам проф. Винивартер с надеждата, че всичко, което може да мине за клише, е изказано и преразказано и нашият разговор може да разчита на нещо ново – как историята на околната среда се превърна от непризнавана нито от историците, нито от хората на природните науки Пепеляшка във водеща научна дисциплина за страна, където химията, физиката и биологията са с параметри на науки за нобелисти, а опазването на околната среда – обществен и политически приоритет.

Васил Симеонов (ВС): Бе ли изненадана от избора ти за учен на годината?

Верена Винивартер (ВВ): Трябва да призная, че наистина бях изненадана, тъй като профилът на предишни лауреати на тази награда бе съвършено различен. Но това не попречи на радостта ми, тъй като видях възможност да направя историята на околната среда главна тема в обществото за доста дълъг период от време.

ВС: Помня дисертацията ти отпреди 20 години, а и първата за страната професура по история на околната среда. Лесно ли бе да обясниш на хората на познанието новите термини и цели?

ВВ: Те най-лесно се разбират в светлината на провежданите изследвания. На-пример работата по проект за промени по течението на Дунав от 1500 г до днес показва убедително как регулаторните норми са влияли на речната екосистема, а и на обществото. Така че не бе трудно да се предизвика интерес. Историята на околната среда е по същество история на ефектите, причинени на природата от човешката дейност. Лекарите и фармацевтите информират хората за ефекта на лекарството и на страничните му влияния върху здравето, историята на околната среда прави същото, но по отношение на природата.

ВС: Важно ли е за научната ти дейност да имаш „обратна връзка“ с обществото?

ВВ: Това е първостепенен приоритет. Ние работим интензивно на границата „наука – общество“. От една страна, целта е да ангажираме постигнатото знание в разумна екологична политика. От друга страна, ние работим по проекти, финансира-ни с обществени средства. Длъжни сме да споделяме резултатите с обществеността.

ВС: Но как се реализира това практически?

ВВ: Разбирам доста от механизма на пиар, учила съм за това. Наясно съм, че няма никакво хомогенно общество с единичен слух и реакции. Трябва да ангажира-ме всички – от децата до политиците. Много обичам да представям лекции за деца в училища и музеи, така се формират дълготрайни стабилни връзки с обществото.

ВС: Какво точно разказваш на детската аудитория? А какви екологични истории предлагащ на гражданското общество?

ВВ: Обичам да им разказвам историята на тоалетната или на отпадъците. Практически, историите нямат край. Кой не би слушал с интерес за промените в околната среда на Галапагоските острови като резултат на интензивен туризъм или за екологичната катастрофа, предизвикана от испанските конквистадори при добиване на живак в областта Хуанкавелика в Перу през XVI век.

ВС: Вълнува ли се обществото все още от екологични проблеми, не му ли омръзна да се занимава с тях?

ВВ: През 60-те години на миналия век Рейчъл Карсън написа „Мълчалива про-лет“ и това доведе до създаване на мощната днес Агенция за защита на околната среда в САЩ. В момента зелените движения не са толкова активни и мощни, за-щото стана ясно, че не само „лошите капиталисти“ са виновни за екопроблемите, а всички ние. Така че решението е едно – промяна на начина на живот.

ВС: Такова пожелание не изглежда лесно изпълнимо, още повече че обществото не се вълнува особено от драматичните констатации за климатичните промени например.

ВВ: Трудно е да мотивираш хората да сторят нещо за жирафите в парка Крюгер в Южна Африка, защото и без да направиш нещо, пак ще живееш по познатия начин. Горедолу така е и с промяната на климата. Медиите драматизират нещата и това има обратен ефект върху обществото.

ВС: А какво би помогнало?

ВВ: Има едно интересно списание – *Solution Journal*. То не публикува традиционни научни статии, които обикновено се фокусират върху даден проблем (специфичен подход в науката), а върху предлагане на решения. Едно решение е например посланието, че начин на живот, който влияе позитивно срещу климатичните промени, прави хората по-добри и щастливи. Да имаш порше, не означава, че си щастлив. Но за да се реализира това, е нужно време.

ВС: Климатичните промени ли са най-сериозният екологичен проблем?

ВВ: Има много проблеми – например измененията в почвите чрез строителство на сгради и магистрали, чрез култивиране на растения за биоенергия, а да не забравяме, че почвата не е възстановим източник. Но темата за почвите не е толкова атрактивна като тази за климата и затова остава на заден план.

ВС: Някой бе казал, че „история е онова, което не се случило, но е описано от някого, който не е бил там“. Важи ли такъв каламбур за историята на околната среда?

ВВ: Е, може със сигурност да се каже, че историческите събития, свързани с промени в околната среда, са безспорно добре документирани, а описанието им става от хора, които са постоянно „там“. Така че това е нашето голямо предимство.

Професор Верена Винивартер има, по собствените ѝ думи, абсолютно скучни хобита – редовно посещава концерти на Виенската филхармония, организира е кръг от любители на поезия и редовно им изпраща подбрани от нея стихове (съответстващи на сезона, настроението, ежедневните събития), екскурзии. Но за едно е сигурна и съветва за това и студентите си: „Четете поезия, защото ученият трябва да познава много езици за общуване“. В науката, твърди тя, става дума не само за точно съдържание и описание, но и за написване на една история, която и някой друг ще иска да прочете.

RECOGNITION OF A GREAT SCIENTIFIC DISCIPLINE

✉ **Prof. Dr. Vasil Simeonov, DSc**

Department of Analytical Chemistry

University of Sofia

1, James Bourchier Blvd.

1164 Sofia, Bulgaria

E-mail: VSimeonov@chem.uni-sofia.bg